

НУКЛЕАРНО ОРУЖЈЕ И НЕКА ПИТАЊА КОМАНДОВАЊА

Развој вештине командовања показује да су појаве нових средстава за вођење рата увек и неминовно доводиле до промена у организацији и примени самог командовања. То треба имати у виду при оцени новопојављених гледишта о потреби модификације садашњег система командовања у циљу његовог прилагођавања вероватним околностима у атомском рату. Познато је да у решавању проблема командовања увек треба полазити од изучавања ратних средстава и услова под којима ће се највероватније изводити борбена дејства. Аналогно томе, и овај би чланак могао почети детаљним изношењем карактеристика новог наоружања и евентуалних будућих дејстава, али је о томе већ доста писано у часопису, те ће се овде указати само на извесне чиниоце који стоје у вези са покренутиим проблемом.

Моменти које треба имати у виду. Појава нуклеарног оружја и његова примена унеће свакако још више динамичности у борбена дејства. Зато ће се она у атомском рату одликовати честим и брзим променама ситуације, далеко бржим и чешћим од оних на које се указивало на основу искуства из Другог светског рата. Поред тога, при примени нуклеарног оружја чешће ће се испољавати и различита изненађења. Она ће долазити као природна последица командантове немоћи да унапред предвиди резултате обостраних ватрених дејстава са оноликом тачношћу са коликом је то могао пре појаве овог оружја.

Раније се дешавало да су уништавани делови борбених поредака, па и читаве јединице, али је то бивао релативно дуг процес и обично је остало доста времена за интервенцију и уклањање опасности уништења или, у најгорем случају, за спровођење психолошких припрема за подношење жртава. Убудуће, ствари ће стајати свакако друкчије, пошто ће се сам акт уништења нуклеарном експлозијом одиграти често у времену од само неколико секунди.

Раније су делови подршке и делови намењени за утицање на ток битке нормално били изван опасности да буду брзо уништени, док ће убудуће они бити један од првих циљева нуклеарног оружја. Некада су штабови и центри веза могли бити редовно изложени дејству непријатеља, али се ретко дешавало да су изненадно и једновремено уништавани. При дејству нуклеарног оружја, ако би се остало при досадашњем начину организације командовања, они би били изложени опасности од брзог и једновременог уништења, што би до-

водило до тога да јединице у најтежим моментима остану без вођства, све док више команде не би са њима успоставиле везу и импровизовале командовање.

Из чињенице да ће се дејства одликовати наглим и честим променама у ситуацији, може се извући закључак да ће се од команданта и његових органа управљања захтевати висока способност за брзу процену ситуације и доношење одлуке и такво обављање послова које обезбеђује извршење одлуке у најкраће могућем времену. То уједно указује и на неопходност припрема за такав рад. Нарочито ће бити потребно да се више времена посвети вежбању у припреми и провођењу одлука у процесу дејства, јер ће се и убудуће имати више времена за доношење почетних одлука за дејства него за доношење одлука у току њиховог трајања.

За постизање способности брзог одлучивања важна је студија вештине вођења трупа на бојном пољу, тј. студија тактике у целини. Али за брзо провођење одлука у живот, поред горњег, неопходна је још и упрошћена техника општења унутар команди и између њих. Планови ће при томе, бесумње, добити у свом значају. Овде се под плановима подразумева скуп докумената, брзо израђених и уметно коришћених. О оквиру таквих планова корисна иницијатива извршилаца претстављаће залог сигурности за извршавање командантове замисли, ради чега ти планови треба не само да омогућавају иницијативу већ и да потстичу на њу.

Искусства са РИ и вежби показују да правовремено утицање старешина и команди на ток збивања изостаје углавном због спорости обављања послова техничке природе. При томе се показало да се старешине, на основу расположивих података, релативно брзо одлучују шта ће и када предузети, али да, и поред тога, закашњавају радње потчињених им јединица. До тога, по мом мишљењу, долази у првом реду због тога што, услед нерешених кадровских и техничких питања, извештаји готово редовно закашњавају, обрада и достављање неопходних података траје сувише дуго, и што се израда и достављање докумената (који баш треба да обезбеде провођење одлука у дело) обавља врло споро. Чињенице говоре да сама вештина брзог одлучивања није довољна за правовремено утицање на ток дејстава. А треба уочити и то, да одлуке неће пасти у право време ако се правовремено не располаже нужним подацима и да је за брзо достављање одлука потчињенима нужно и брзо обављање послова као што су израда докумената и њихова предаја на надлежна места. Ако је за брзо дејство потребно брзо одлучивање, онда је за брзо и правовремено достављање заповести, наређења и сл. потчињенима неопходно хитно обављање послова, а тога нема без одговарајућих кадрова и савремених техничких средстава. У решавању ових проблема неопходно је имати у првом реду у виду вредност стенодактилографа и магнетофона. Без стенодактилографа не може бити ни говора о брзој изради докумената у штабовима, а магнетофон може да игра значајну улогу у регистровању дискусија и одлука у командама и њиховој тачној предаји на надлежна места.

У атомском рату основу вештине командовања претстављаће способност да се јединице сачувају од уништења пре њихове употребе. Зато ће бити неопходно да се до савршенства овлада техником организације и извођења кретања трупа уопште, а посебно на бојишту. Само солидном студијом проблема, дужим и целисходним вежбањима са трупом, моћи ће се у потребној мери овладати вештином заклањања, кретања и увођења јединица у борбу. Ту ће посебно место имати вежбања са циљем оспособљавања у руковању јединицама подршке, резервама и другим ешелонима у борби. Овакав се закључак неумољиво намеће када се узме у обзир да ће јединице подршке, резерве и други ешелони бити редовни циљеви напада непријатељског нуклеарног оружја. Не треба нарочито истицати да чак ни од добре замисли боја и његовог материјалног обезбеђења неће остати ништа ако непријатељ не буде осујећен у намери да нам уништи снаге распоређене у дубини.

Да би се обезбедило сигурно управљање јединицама на бојном пољу, треба већи значај придавати вези сигналима који треба да буду једноставни, кратки и лако разумљиви.

Ако би се остало при досадашњем начину организације командовања, онда би у случају дејства нуклеарним оружјем лако могло доћи до уништења целокупног система командовања дате инстанце, а тиме и до прекида у управљању јединицама. Ако је то тачно, а изгледа да јесте, онда смо присиљени да уносимо потребне измене у већ признати начин организације командовања на бојишту.

О досадашњој организацији командовања. Да видимо да ли садашња организација командовања пружа гаранцију за непрекидно управљање јединицама под предоченим околностима. Основна обележја досадашње организације командовања састоје се у овоме. Довођење јединица на бојно поље организује се са КМ, КО и КМ II дела команде. Дакле, тело које стоји на челу јединица дели се на три дела. Занемарујући извесне детаље, подела је оваква. На КО је командант са извесним бројем официра, обично са начелницима оперативног и обавештајног одељења (отсека) и начелником артиљерије (мада је овај на својој осматрачници, за ово разматрање то није од битног значаја, јер је он просторно мало удаљен), претставником авијације, командантом II ешелона, итд. Неки заступају гледиште да чак и заменик команданта за позадину треба да буде непрекидно уз њега на КО. На КМ је начелник штаба са непотпуним штабом. На КМ II дела команде налазе се органи команде позадине у целини и још неке установе које се обично тамо упућују. Овде треба додати још и то, да командант својом заповешћу одређује себи заменике на које преноси своја права у погледу вођења јединица у случају да он буде избачен из строја. Сходно горњој подели организују се и центри везе (ЦВ). Резервна средства везе обично су у рејону ЦВ на КМ. Наведени елементи командовања редовно се распоређују на правцу груписања главних снага. Због тога што је команда подељена на три међусобно одељена дела дало би се закључити да је оваква организација командовања применљива и у условима атомског рата. Па ипак, по мом

мишљењу није тако. Изнета подела команди у борби не пружа гаранције да ма који од овако издвојених делова може успешно управљати јединицама у борби без остала два дела. А ево зашто. Ако претпоставимо да II део команде буде уништен, онда настаје прекид у служби снабдевања без које се не може, јер ниједан од два преостала дела не може заменити овај уништени део. Лакши би био случај ако би био уништен један од она друга два дела. Али, командант није стално на КО. Могло би се десити да се КМ нађе под нуклеарном експлозијом баш када је командант на њему са свима оним официрима који су обично са њиме на КО. Тада би остао само II део команде, а он не може преузети даље управљање дејствима јединице. Замена у руковођењу, обезбеђивана само преко једног од непосредно потчињених команданата, пружа слабе гаранције за успешно извршење задатка. Раније, када се радило само о замени једног или неколико лица у команди, то није био тако велики проблем. Али, замена целе једне команде на овакав начин је проблематична. У условима када су погибије команди као целине били прави изузеци могла се загарантовати непрекидност вођења јединица одређивањем замена само командантима, без опасности, сем изузетних случајева, да ће се то негативније одразити на јединице или на извршење задатака. Међутим, у највероватнијим будућим условима биће неопходно да се траже сигурнија решења за замену, а тиме и за обезбеђење непрекидности командовања на бојном пољу.

Изложено распоређивање елемената командовања има слабости о којима би се морало водити рачуна чак и када се не би посебно узимало у обзир нуклеарно оружје. Издвајањем на осматрачници командант се лишава оне помоћи коју му иначе његов штаб треба да пружи. То је уочено, и зато се и стало на становиште да уз њега на КО треба да буду напред поменути лица, али су и она тада одвојена од својих најближих сарадника, те се тиме проблем само делимично ублажава. Жељено оживотворавање командантских одлука од стране штабова и сређивање података у њима, потребних командантима за доношење одлука, најчешће изостају у пракси, јер оскудно време и ограничене могућности средстава везе не обезбеђују потребну сарадњу. Расположива средства везе и техника обавештавања НШ о намерама команданта и мерама које је он предузео обично не обезбеђују НШ да буде у курсу догађаја, те тако он и не може да пружи потребну помоћ своме команданту. Командант са своје осматрачнице, опет види премало од онога о чему све мора знати, и да би био о свему информисан неопходан му је гломазан апарат веза, што све претвара осматрачницу у један повећи центар за командовање. Још је важно истаћи и чињеницу да се однос између осматраног и неосматраног дела борбеног поретка утолико више повећава у корист овог последњег уколико је команда виша. Затим, на осматрачници се командант излаже опасности да исувише потпадне под утицај локалних збивања, а то га често може навести на погрешне закључке у процени ситуације. За свестрано и добро расуђивање, као што је познато, потребни су потпун увид и ток збивања и место на којем ће постојати

бар минимум могућности за неометан рад. Ниједан од та два услова команданту нису обезбеђени на осматрачници која је обично истакнута близу првих борбених линија. По свему судећи, претерује се и у оцени вредности командантовог утицања на ток битке, који произилази из места његове осматрачнице у оквиру борбеног поретка, а посебно када се уз то истиче т. зв. лични утицај команданта на потчињене. Јер, лични утицај на потчињене остаје скоро исти било да је командант на својој осматрачници било на командном месту. Он у оба случаја саобраћа са потчињеним преко средстава везе. Друго је питање личног утицаја команданта на потчињене који он врши својом појавом на критичном месту и у потребно време. Само за овакав утицај није неопходна осматрачница, него командант треба да дође код потчињеног на место где се овај налази у датој ситуацији. Вредност таквог утицаја је несумњиво велика, а то најбоље показују наша ратна искуства. Историски посматрано, питање истицања команданта напред у борбеном поретку, као што је познато, изгледа углавном овако. Када су се судари великих маса одигравали на малом простору, а тада командантима нису стајале на расположењу друге озбиљније могућности утицања на ток битке, они су се морали налазити на месту одакле су могли својом појавом и гласом утицати на ток догађаја, управљајући непосредно напорима својих јединица. Извршиоци су их тада обично могли и видети. Развојем ратних средстава еволуирала су и гледишта о њиховим местима у бици. Но, нека искуства — као, на пример, из Кумановске битке — сметала су да се ослободимо веровања у потребу истицања високих команданата у прву борбену линију. Данас су средства везе и средства за утицање на ток дејства на таквом степену да за присуством виших команданата у првој борбеној линији практично више нема потребе. Напротив, сложеност дејстава и борбеног механизма захтевају да се команданти тактичких здружених и виших јединица налазе дубље у позадини и толико обезбеђени да могу мирно расуђивати и управљати напорима својих јединица. Код нижих јединица је још увек обрнут случај и остаће и даље тако, јер су они команданти — командири који, у бу-квалном значењу речи, воде своје јединице у борби.

При површном разматрању стиче се утисак да КО треба истичати напред и у условима атомског рата. До тога се долази отуда што изгледа да су КО због своје истурености у повољном положају, пошто ће се циљеви за нуклеарна оружја претежно бирати у дубини противничког распореда. Па ипак, не мора увек да буде тако. Прво, досадашњи начин издавања људства за осматрачницу не доводи до такве поделе команде по којој је један део без другог могао сигурно управљати јединицом у дејству. Друго, постојање тако поседнутих осматрачница доводило би до тога да би непријатељ имао посебног разлога да употреби нуклеарно оружје на предње делове. Обично се узима да батаљон није рентабилан циљ, али ако се нађе осматрачница (на пример, команданта дивизије) истакнута напред и на правцу груписања главних снага (ту је, по досадашњем, аутоматски и осматрачница команданта пука), онда се он појављује као итекако рентабилан

циљ, пошто би једна експлозија захватила најмање један батаљон са ојачањима и делове двеју команди са средствима која се морају налазити уз њих.

Постављање КМ и КО на правцу груписања главних снага, а нарочито ако се КМ истурају јако напред и више њих на истом правцу, ствара велике незгоде. Тиме се открива распоред борбеног поретка, одузима простор неопходан за распоред јединица на томе правцу и даје могућност непријатељу да рационално искористи своја нуклеарна и друга оружја.

Све ово што је изнето указује да издвајање осматрачница на досадашњи начин не одговара, да се команде већих јединица не смеју, сем изузетних случајева, истицати напред и, најзад, да се КМ неће смети увек размештати на правцу груписања главних снага, јер се на тим правцима обично неће наћи довољно простора који би омогућавао такав размештај који искључује опасност од великих губитака.

Како обезбедити сигурно и непрекидно управљање јединицама у дејству. Овом је питању одувек придавано велики значај, а данас оно заслужује посебну пажњу због тога што ће модерни рат захтевати далеко већа психичка напрезања старешина и што ће у себи непрекидно крити опасност једновременог уништења појединих команди. Ради се о томе како треба под тим околностима обезбедити потребан одмор старешина, шта треба предузети да би се избегла опасност од једновременог уништења команди и на који начин треба обезбеђивати замену команди избачених из строја. У неопходност изналажења решења овога проблема нико озбиљан не сумња. Мишљења се разилазе само у погледу начина решења. По једном, требало би разматрати могућност образовања уиграних резервних штабова при командама, отприлике тако да команде корпуса имају по једну резервну команду пука, команде армија по једну резервну команду дивизије, а Врховна команда једну резервну команду корпуса. Овакве резервне команде користиле би се за привремену или трајну замену појединих команди, а и као оперативне команде у случајевима када би се образовала посебна тактичка или оперативна тела за извршење одређених задатака. По истом мишљењу не би требало избегавати досадашњи начин поделе команди у борби, тј. остаје се при томе да се као и досада издвајају КО, КМ и II део команде, стим да се ови елементи командовања размештајем и утврђивањем прилагођавају условима модерног рата.

По моме мишљењу, за обезбеђење сигурног и непрекидног управљања трупама у дејству било би најлогичније да се команде, када претстоје дејства, деле на два дела, стим да сваки од њих буде у стању да, по потреби, самостално руководи потчињеним јединицама. Та два дела команде могла би носити назив: „Прва командна група“ и „Друга командна група“. Свака од ових командних група (у даљем ћемо се служити тим називом) требало би да има све потребне органе од лица са правима команданта појединих јединица све до делова за обезбеђење, тј. све органе које има једна команда као целина. Овде се са разлогом може упитати: да ли се поделом једне команде могу

добити две командне групе приближно исте вредности и не намеће ли оваква подела потребу повећања формациског броја официра у командама? У суштини, оба се ова питања свде на питање да ли садашња формациска стања команди допуштају такву поделу. По моме мишљењу, она то допуштају. Једино треба обезбедити да свака команда има бар два лица која независно једно од другог пружају гаранције да вођење јединице неће ни у најтежим тренуцима доћи у питање. Зато у командама, поред команданта треба имати још по једно лице, по способности отприлике равно њему, и проблем је решен. Свеједно је да ли ће то лице бити у звању заменика команданта или начелника штаба. Формациски број официра у командама због овога не би требало повећавати, јер би се усавршавањем официра у обављању функционалних дужности, упрошћавањем организације сарадње у оквиру команди, унапређењем техничких послова (у смислу како је то напред истакнуто) и поделом рада између командних група (каква се у наставку излагања предлаже) постигло да би овакве групе могле успешно управљати јединицама. Мислим да би једино требало повећати број техничких кадрова.

На основу реченог о саставу командних група може се закључити да би отпала потреба уобичајеног одвајања II дела команде (позадински органи). Досадашња пракса у том погледу правдала се потребом да се II део команде нађе ближе установама и јединицама позадине и да на КМ буде само неопходно потребан број људства. Ово су, бесумње, озбиљни разлози, чију вредност треба да размотримо у светлу нових околности. Досадашњи II део команде вероватно се неће смети убудуће постављати близу складишта, радионица, возних паркова и слично, због пречника дејства нуклеарног оружја. Значи, имамо нов моменат који негира принцип да се буде ближе позадинским установама. А уколико II део команде ни досада није био сасвим примакнут горе поменутиим објектима, утолико се лакше може прихватити гледиште које се овде предлаже, наиме, да оперативни део позадине буде у саставу командних група. На тај би се начин постигла компактност командних група, а оперативни део позадине не би био изложен опасности да једновремено буде уништен. Ово би из више разлога било zgodније него да се команда позадине дели на два дела и да остаје одвојена од командних група. Разуме се да би позадинске установе, као што су: болнице, складишта, радионице и сл., остале и у томе случају везане за одговарајуће органе позадине, отприлике као и досада. Једино би, можда, наступиле промене утолико што би, евентуално, ове установе биле делимично на већем удаљењу од органа команде позадине.

Обе командне групе бирале би просторије за размештај на којима би могле да нађу максимум могућности за природну заштиту од нуклеарног оружја. А то су просторије на којима нема других делова поретка, на којима је лако изграђивати заклоне за смештај људства и средстава и обезбедити добро маскирање, бар до ступања у рад радиопредајника. Међусобна удаљеност група требала би да буде толика да је искључено њихово једновремено уништење. Тај се

минимум удаљења увек мора обезбедити, а даље од њега треба ићи кад год то допуштају остали услови.

У овоме би случају отпале КО, а остала би само КМ командних група на таквим удаљењима од јединица прве линије која би нудила максимум безбедности и најлакше управљање потчињеним јединицама. Тада би уместо КО имали осматрачнице органа за управу ватром и органа који би вршили осматрање бојишта непосредно за рачун команди које би их упућивале. Код јединица величине садашњег пука Прва командна група налазила би се толико истакнута у борби да може непосредно осматрати дејства, те би већ код тих јединица престајала даља потреба за КО. За команданте дивизија и виших јединица стајале би на расположењу покретне осматрачнице у оклопним возилима у којима би они по потреби могли излазити до првих линија у циљу осматрања одговарајућих дејстава.

Оваква организација командовања делимично би изменила и технику организације веза, јер би свака командна група имала свој ЦВ, а сви ти центри стајали би у међусобној вези. Везе од командних група водиле би потчињенима, претпостављенима и позадинским установама (болнице, складишта, итд.). Везе код најнижих јединица, чије се команде још деле на команде групе, организовале би се од обеју група са свима потчињенима и са обема групама претпостављене команде. На вишем нивоу организовале би се везе између командних група према потребама, а са позадинским установама посебно од сваке групе. Овакве би везе биле отприлике у складу са предложеном организацијом командовања. У дејству би начелно био само центар оне групе која у датом времену управља јединицом. Због захтева маскирања други центар се не би смео активирати без нарочите потребе, а и обострани радиосаобраћај међу групама исте јединице не би се смео одвијати.

Резервна средства везе не би требало држати ни на једном од наведених ЦВ, већ на неком другом месту, како би се избегло једновремено уништење и ЦВ и резервних средстава.

При оваквој организацији веза изгледа да би можда било потребно нешто више средстава везе. Но, највероватније је да би се добром економијом овакве везе могле организовати и досадашњим формациским стањем тих средстава. Уосталом, ово би могао бити предмет засебне студије.

О раду командних група. Рад групе која руководи дејствима јединице одговарао би досадашњем раду команде под адекватним околностима. Она би била обавезна да стално информисе групу у резерви о збивањима на бојишту и намерама свога старешине. Док обе групе постоје, па ма која управљала дејствима, одлучујућу би реч имао командант јединице, те би зато у најважнијим фазама операција јединицом нормално руководила командантова група. У групи која руководи, поједина лица би се на послу по потреби могла смењивати људством из групе у резерви. За поједине фазе операција руководство би могло да преузима и резервна група. Из овога се види

да до замене у руковођењу не мора да долази само у случајевима када је једна од група уништена, те због тога, поред осталог, група у резерви мора бити непрекидно у курсу збивања. На челу једне командне групе могао би бити командант, а на челу друге групе начелник штаба, односно заменик команданта. Лица која би стајала на челу командних група тесно би сарађивала у решавању свих проблема. На тај би начин и групе у резерви увек биле упознате са плановима дејства у почетним фазама и намерама и могућностима командовања у даљем процесу.

Познато је да јединице у рату најмање времена проводе у савим окршајима. А кроз то и треба гледати читав овај проблем, а напосе питања поделе послова између командних група и њихових смењивања у руковођењу. Промена улога код ових група вршила би се плански и у ситуацијама када је то најкорисније и најлакше изводљиво. Група из резерве нагло би преузимала команду само у случајевима када је група која је дотада руководила изненадно онеспособљена за рад. Разуме се да би било погрешно не замењивати правовремено групе на раду, када за то постоје објективни услови. Па и при садашњем начину организације командовања мора се имати у виду одмор, а тиме и замена људи на послу. Што досада у правилима тај моменат није био довољно истакнут, то је ван сваке сумње озбиљан пропуст.

Командна група у резерви била би дужна да непрекидно прати ток збивања и да обавезно обавља извесне послове чиме би руководећој групи олакшала рад. Тако би, на пример, резервна група могла да ради на решавању организациских питања, спремању и одашиљању разних извештаја, сређивању искустава, организовању нових положаја, планирању и руковођењу изградњом и опорком разних објеката, припремом премештања и другим пословима. Када група у резерви не би узимала део послова на себе, онда се оваква подела команди збиља не би могла замислити без знатног повећања формациског броја људи у њима.